

Wrocław, 25 sierpnia 2017 r.

BPW.571.1.2017.NK

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z rewizytacji Aresztu Śledczego w Wałbrzychu
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, dalej OPCAT), oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 7-8 czerwca 2017 r. do Aresztu Śledczego w Wałbrzychu (zwanego dalej: Aresztem, jednostką), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMPT, Mechanizm): dr Justyna Józwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji) i Rafał Kulas (prawnik) oraz reprezentująca Biuro Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich we Wrocławiu dr Natalia Kłaczyńska (prawnik).

Celem wizytacji przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur było sprawdzenie na miejscu sposobu realizacji zaleceń wydanych przez pracowników BRPO w trakcie poprzedniej wizytacji jednostki przeprowadzonej w dniach 4-5 listopada 2010 r.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę wstępną z ppłk. Piotrem Pietruszką – dyrektorem Aresztu;
- dokonano oglądu terenu jednostki, w tym wybranych cel mieszkalnych, celi izolacyjnej, celi zabezpieczającej, łaźni, świetlicy, sal widzeń, ambulatorium oraz pól spacerowych;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osadzonymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi;

- dokonano analizy wybranej dokumentacji, w tym akt osobopoznawczych.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele KMPT przekazali zastępcy dyrektora Aresztu oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumentację oraz przygotowane na wniosek wizytujących informacje związane z funkcjonowaniem jednostki.

2. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji jednostki przeprowadzonej 4-5 listopada 2010 r.

W trakcie tej wizytacji sformułowano następujące zalecenia:

- 1) dalsze sukcesywne odnawianie cel mieszkalnych;
- 2) możliwie szybkie reagowanie na zgłoszenia osadzonych dotyczące potrzeby naprawy sprzętów lub urządzeń znajdujących się w celach mieszkalnych;
- 3) wykonanie niezbędnych napraw stołu do ping-ponga i gry w piłkarzyki oraz zapewnienie osadzonemu w miarę posiadanych środków finansowych piłeczek i paletek do tenisa stołowego.

Ad. 1

Zalecenie zostało tylko częściowo zrealizowane. Niektóre cele mieszkalne zostały wyremontowane, lecz wiele z nich wymaga nadal odnowienia. Dotyczy to szczególnie zniszczonej armatury sanitarnej i otoczenia zlokalizowanych poza kącikami sanitarnymi umywalek – ściany wokół nich są zawilgocone, z licznymi ubytkami tynku.

Ad. 2 i 3 – za podstawie oglądu jednostki i rozmów z osadzonymi stwierdzić należy, że zalecenia zostały zrealizowane.

3. Inne uwagi wynikające z rewizytacji

3.1 Problemy systemowe

Problemem systemowym, którym zajmuje się Rzecznik Praw Obywatelskich, jest krajowy porządek prawny w zakresie normy powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego więźnia. Obecny stan prawny budzi wątpliwości RPO w odniesieniu do podstawowych standardów praw człowieka i przyjętych przez Rzeczpospolitą Polskę

zobowiązań międzynarodowych. Rekomendacja Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT) skierowana do władz krajowych, określająca powierzchnię 4 m² jako minimalny standard, znalazła się już w raporcie z wizyty Komitetu w Polsce w 1996 roku. W każdym kolejnym raporcie Komitet formułował zalecenie wskazując, że istniejąca w Polsce norma 3 m² nie oferuje satysfakcjonującej przestrzeni życiowej, w szczególności w celach o względnie małym rozmiarze. Podczas ostatniej wizyty w 2013 r. Komitet zalecił polskim władzom dokonanie rewizji normy powierzchni mieszkalnej tak, aby we wszystkich jednostkach penitencjarnych na jednego osadzonego przypadła co najmniej 4 m² w celach wieloosobowych i co najmniej 6 m² w celach jednoosobowych, nie wliczając powierzchni kącików sanitarnych. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich w dniu 24 maja 2016 r. wystąpił do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o podjęcie inicjatywy legislacyjnej w przedstawionej kwestii. W odpowiedzi na wystąpienie RPO Ministerstwo Sprawiedliwości wskazało, że obecnie nie dostrzega dostatecznie uzasadnionych podstaw do ingerencji legislacyjnej w zakresie zmiany przepisu art. 110 k.k.w. W związku z tym w kolejnym wystąpieniu z dnia 29 lipca 2016 r. Rzecznik wskazał, że proponowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości rozwiązania, polegające na próbach zmniejszenia zaludnienia jednostek penitencjarnych, bez koniecznej zmiany legislacyjnej, są rozwiązaniami niewystarczającymi i nie mieszczącymi się w standardach funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego. Niemniej zdając sobie sprawę z tego, że przeciwdziałanie przeludnieniu w jednostkach penitencjarnych jest procesem złożonym i rozciągniętym w czasie, Rzecznik zaapelował o rozważenie dokonania zmian legislacyjnych w zakresie postulowanej normy powierzchniowej (4 m²) w odniesieniu do funkcjonujących oddziałów terapeutycznych dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w odpowiedzi z dnia 17 października 2016 r., nie podzielił jednakże argumentacji Rzecznika w odniesieniu do tej kategorii więźniów. Sprawa metrażu celi więziennej pozostaje w dalszym ciągu w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich.

Rozwiązania wymaga nadal problem usytuowania umywalk poza kącikami sanitarnymi, który występuje w związku z wytycznymi Nr 3/2011 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 4 października 2011 r. w sprawie wymagań technicznych i ochronnych dla pawilonów zakwaterowania osadzonych dającymi możliwość takiego urządzenia więziennych cel. Rzecznik, w korespondencji do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 lipca 2015 r. oraz 10 marca 2016 r. podniósł jednak, że w celach, w których umywalka znajduje się poza wydzielonym trwałą zabudową kącikiem sanitarnym

i jest jedynym tego typu urządzeniem w pomieszczeniu, osadzeni nie mają zapewnionych właściwych warunków utrzymania higieny osobistej, zgodnych z przyjętą normą prawną, kulturową i społeczną.

Centralny Zarząd Służby Więziennej w piśmie z dnia 5 kwietnia 2016 r. podtrzymał stanowisko uznające przyjęte rozwiązanie za prawidłowe i nienaruszające prawa do intymności w czasie wykonywania czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej. W ocenie CZSW umywalki nie są bowiem przeznaczone do czynności związanych z higieną intymną.

Trudno się zgodzić z tym stanowiskiem zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę, że zapewnienie intymności przy czynnościach sanitarnych nie oznacza poszanowania tej zasady jedynie w odniesieniu do pewnych części ciała. Indywidualne poczucie wstydu osadzonych uzasadnia konieczność umożliwienia im mycia się i wykonywania innych czynności higienicznych poza wzrokiem osób trzecich. W związku z tym w kąciakach sanitarnych powinny znajdować się wszystkie urządzenia sanitarne, a nie tylko toalety. Co więcej, usytuowanie umywalki poza kąciakiem sanitarnym oznacza, że po załatwieniu potrzeby fizjologicznej umycie rąk przez osadzonego możliwe jest dopiero po opuszczeniu kącika. Takie rozwiązanie z pewnością nie sprzyja utrwaleniu prawidłowych nawyków higienicznych i może stwarzać zagrożenie przenoszenia bakterii z kącika do celi

3.2. Traktowanie

W czasie wizytacji trzech osadzonych przekazało przedstawicielom KMPT informację, iż zostali pobici przez funkcjonariuszy Policji przed tymczasowym aresztowaniem.

Jeden z osadzonych został umieszczony w Areszcie Śledczym we Wrocławiu, a do wizytowanej jednostki trafił dopiero pięć miesięcy po opisywanym przezeń pobiciu i nie zgłaszał, że został pobity przez funkcjonariuszy Policji. Drugi został przewieziony do wizytowanej jednostki bezpośrednio po rzekomym pobiciu, ale również nie zgłaszał tego personelowi Aresztu, brak także danych wskazujących na posiadanie przezeń widocznych obrażeń ciała w czasie przyjmowania do jednostki.

Wątpliwości wizytujących budzi natomiast postępowanie personelu Aresztu w przypadku trzeciego z osadzonych [*dane osobowe usunięto*]. Został on zatrzymany w dniu 1 listopada 2016 r. Jak twierdzi, w czasie tej czynności został pobity przez funkcjonariuszy Policji. W dniu 3 listopada 2016 r. umieszczono go w wizytowanej jednostce. W dokumentacji znajdują się jego oświadczenia składane w czasie przyjmowania do Aresztu,

z których wynika, że obrażenia na ciele powstały przed przyjęciem do Aresztu oraz że doznał ich podczas zatrzymania przez Policję. Na fotografii twarzy osadzonego, wykonywanej przy przyjęciu do jednostki, widać bardzo wyraźnie ślady obrażeń (na nosie i czole). Funkcjonariusze Służby Więziennej, którzy przyjmowali [dane osobowe usunięto] do Aresztu, widzieli zatem przynajmniej te obrażenia twarzy. Koresponduje z tym fakt, że osadzonemu polecono sporządzić oświadczenie o nabyciu obrażeń przed przyjęciem do Aresztu. Obrażenia te zapewne były również widoczne dla lekarza przeprowadzającego badanie wstępne. Tymczasem w książeczce zdrowia osadzonego brak jest jakichkolwiek informacji o obrażeniach na ciele, widocznych w czasie przyjęcia do jednostki. Z notatki z rozmowy wstępnej, przeprowadzonej z osadzonym w dniu 2 listopada 2016 r., wynika, że nie poruszono w jej trakcie kwestii pochodzenia posiadanych przez osadzonego obrażeń, co budzi wątpliwości w kontekście sygnalizowanego przez osadzonego personelowi Aresztu pobicia przez funkcjonariuszy Policji. W udostępnionych wizytującym dokumentach brak było jakiegokolwiek informacji o krokach podjętych przez administrację Aresztu w związku z ujawnieniem u osadzonego obrażeń ciała i zgłaszanym przez niego pobiciem przez Policję. W szczególności, brak informacji, czy dyrektor Aresztu zawiadomił organy ścigania o możliwości popełnienia przestępstwa przez funkcjonariuszy publicznych. Z ustnych informacji przekazanych wizytującym podczas podsumowania wizytacji przez zastępującego dyrektora funkcjonariusza Służby Więziennej wynika, że zawiadomienie takie nie zostało złożone. Brak było również informacji wskazujących na to, że zawiadomiono sędziego penitencjarnego.

Przedstawiciele KMPT zwracają uwagę, że ujawnienie w czasie przyjmowania do Aresztu obrażeń ciała posiadanych przez osadzonego winno być odnotowane w dokumentacji badania wstępnego, a powzięcie przez personel Aresztu podejrzenia zastosowania przemocy wobec osadzonego przez funkcjonariuszy służb mundurowych winno skutkować zawiadomieniem organów ścigania. Zgodnie z art. 304 § 2 kodeksu postępowania karnego, *„instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa”*.

Trzeba też zauważyć, że zgodnie z § 36 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz. U. z 2015 r., poz. 927),

„w wypadku doprowadzenia do jednostki penitencjarnej osoby z obrażeniami ciała organ doprowadzający doręcza dokument informujący o okolicznościach i przyczynach powstania tych obrażeń oraz dokument sporządzony przez lekarza, zawierający ich opis. Dokument może być również wystawiony przez lekarza podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności jednostki penitencjarnej, do której nastąpiło doprowadzenie”. Stosownie zaś do § 36 ust. 3 ww. rozporządzenia, *„jeżeli osoba, o której mowa w ust. 1, zgłosiła, że obrażenia powstały w związku z jej zatrzymaniem lub po zatrzymaniu, informację o doprowadzeniu takiej osoby, wraz z jej wyjaśnieniami dotyczącymi przyczyn i okoliczności powstania obrażeń, przesyła się sędziemu penitencjarnemu”*.

W związku z powyższym przedstawiciele KMPT zwracają się do dyrektora Aresztu z prośbą o udzielenie informacji, czy w związku z powzięciem informacji o obrażeniach osadzonego, które miały zostać spowodowane przez funkcjonariuszy Policji, składał do prokuratury zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, czy zawiadomił sędziego penitencjarnego oraz jakie czynności podjął w związku z zaistniałym zdarzeniem.

Niezależnie od tego przedstawiciele Mechanizmu rekomendują każdorazowe dokumentowanie podczas przyjęcia do Aresztu obrażeń ciała posiadanych przez osadzonych, przeprowadzenie z nimi rozmowy na temat okoliczności ich powstania oraz w razie powzięcia informacji o możliwości ich powstania w związku z zatrzymaniem – zawiadomienie organów ścigania oraz sędziego penitencjarnego.

Przedstawiciele Mechanizmu zalecają również zapoznanie personelu Aresztu z treścią Protokołu Stambulskiego. Z rozmów z personelem wynika bowiem, że dokument ten nie jest znany. Wspomniany protokół to stworzony w 1999 r. przez grupę ponad 75 ekspertów (głównie lekarzy, prawników i psychologów) „Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania”. Stanowi oficjalny dokument Organizacji Narodów Zjednoczonych, a jego polska wersja jest zamieszczona m. in. na stronach internetowych Rzecznika Praw Obywatelskich i Ministerstwa Sprawiedliwości.

3.3. Warunki bytowe

W łaźni brak było przesłan pomiędzy stanowiskami prysznicowymi. Przedstawiciele KMPT zwracają uwagę, że choć obowiązujące przepisy nie odnoszą się szczegółowo do kwestii sposobu udzielania kąpieli osadzonym, należy przyjąć, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, obowiązuje tu zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Mając to na względzie przyjąć

należy, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom, z poszanowaniem godności osobistej. Takie stanowisko podziela również Centralny Zarząd Służby Więziennej, czemu dał wyraz w piśmie z dnia 15 marca 2010 r. (BPR-0510/932/10/Z-1). Przedstawiciel Centralnego Zarządu Służby Więziennej poinformował również, że przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko-Inwestycyjnego CZSW w toku przeprowadzanych kontroli w zakładach karnych i aresztach śledczych każdorazowo zwracają uwagę na konieczność wykonania w łaźniach ścianek działowych między stanowiskami prysznicowymi tak, aby zapewnić jednemu osadzonemu jedno stanowisko. Również zgodnie z Regułą 19.3 Europejskich Reguł Więziennych *więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność*. Dlatego też przedstawiciele KMPT zalecają zainstalowanie przesłon między stanowiskami prysznicowymi.

W łaźni brak było także przeciwpoślizgowych mat podłogowych, co stwarza ryzyko upadku osoby kąpiącej się i uszkodzenia ciała. Wizytujący rekomendują zatem wyposażenie łaźni w odpowiednie maty.

Do umywalk w celach mieszkalnych w Areszcie doprowadzona była tylko zimna woda. Dyrektor Aresztu poinformował wizytujących, że planowane są prace remontowe w tym kierunku, jednakże jednostka nie otrzymała dotąd odpowiednich środków finansowych. W opinii pracowników KMPT stały dostęp do ciepłej wody powinien stanowić standard w każdym miejscu detencji, dlatego też wizytujący zalecają przeprowadzenie odpowiednich prac.

W Areszcie wyodrębniono jedną celę przeznaczoną dla osób z niepełnosprawnością ruchową, w której wyodrębniono w pełni wyposażony kącik sanitarny. Podczas wizytacji zakwaterowany w niej był osadzony ze schorzeniami kręgosłupa oraz inny osadzony, który się nim opiekował. Cella ta jest przeznaczona dla 3 osób, zatem jedno miejsce pozostawało wolne. Tymczasem inny osadzony, *[dane osobowe usunięto]*, poruszający się ze względu na znaczne uszkodzenie narządu ruchu o kulach, zakwaterowany był w czasie wizytacji w zwykłej celi mieszkalnej, na drugiej kondygnacji Aresztu. Zważywszy na brak windy, uniemożliwiało mu to lub co najmniej znacznie utrudniało dostęp do położonych na parterze: łaźni, sal widzeń i pól spacerowych.

Przedstawiciele KMPT podkreślają konieczność zapewnienia osobom z niepełnosprawnością ruchową dostępu do wszystkich pomieszczeń wspólnych Aresztu, na równi z osobami sprawnymi. Niepełnosprawność nie może być przeszkodą w korzystaniu przez osadzonych z przysługujących im uprawnień. Wizytujący zwracają uwagę

na orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (6253/03), w której Trybunał uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Wizytujący zalecają więc takie kwaterowanie osób z niepełnosprawnością ruchową, by mieli oni zapewniony dostęp do wszystkich pomieszczeń przeznaczonych do korzystania przez osadzonych.

Podczas wizytacji cel mieszkalnych stwierdzono w niektórych z nich (np. cela nr 30) brak dostatecznej ilości szafek lub szuflad. Wizytujący zalecają dokonanie przeglądu wyposażenia cel i uzupełnienie stwierdzonych braków.

W Areszcie wyodrębniono dwa pola spacerowe. Na żadnym z nich nie zamontowano zadaszenia, które mogłoby dawać osadzonym ochronę przed złymi warunkami atmosferycznymi w czasie spaceru. Przedstawiciele KMPT zalecają montaż takiego zadaszenia.

3.4. Prawo do ochrony zdrowia

Z informacji uzyskanych przez wizytujących od osadzonych wynika, że funkcjonariusze doprowadzający osadzonych zawsze są obecni przy ich badaniu. W opinii przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur praktyka ta jest niedopuszczalna. CPT w § 51 Trzeciego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (1993)12] podkreślał, że wszystkie badania lekarskie osób przebywających w więzieniu muszą być przeprowadzone tak, aby funkcjonariusze nie słyszeli rozmowy lekarza z pacjentem oraz ich nie widzieli, chyba, że w szczególnych przypadkach lekarz sobie tego zażyczy. Warto podkreślić, że wynikającą z art. 115 § 8 w zw. z art. 115 § 7a kkw zasadą jest udzielanie skazanym innym niż ci, o których mowa w art. 88 § 3 i 6 pkt 2 kkw, świadczeń zdrowotnych pod nieobecność funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego. Jedynie wyjątkowo, na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa, świadczenie może zostać udzielone w obecności funkcjonariusza. Reguła ta dotyczy świadczeń udzielanych na terenie zakładu karnego, niezależnie od typu tego zakładu. Dotyczy to również tymczasowo aresztowanych (art. 209 kkw). Natomiast w przypadku gdy świadczenie zdrowotne udzielane jest skazanemu odbywającemu karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego poza terenem tego zakładu, obowiązuje reguła odwrotna – świadczenia zdrowotne udzielane są w obecności funkcjonariusza

niewykonującego zawodu medycznego, a na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego świadczenia zdrowotne mogą być udzielane skazanemu bez obecności takiego funkcjonariusza (art. 115 § 7b kkw w zw. z art. 115 § 7a kkw). Zasada ta odnosi się również do tymczasowo aresztowanych (art. 214 kkw).

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają więc, by podczas badań lekarskich osadzonych na terenie Aresztu funkcjonariusz Służby Więziennej był przy nich obecny tylko na wyraźny wniosek osoby przeprowadzającej badania.

3.5. Zajęcia kulturalno-oświatowe

Większość osadzonych, z którymi rozmawiali wizytujący, skarżyła się na brak odpowiednich zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych. Ogląd Aresztu i wyjaśnienia personelu w pełni potwierdzają te zarzuty.

W Areszcie brak jest jakiegokolwiek miejsca do zajęć sportowych (sala, boisko, siłownia). Jedynymi dostępnymi dla osadzonych formami aktywności ruchowej są spacer po niewielkich polach spacerowych i gra w tenis stołowy na świetlicy, dostępnej w ograniczonym zakresie (zob. uwagi poniżej). Wprawdzie na terenie jednostki znajduje się plac, na którym możliwe byłoby urządzenie miejsca do zajęć sportowych, ale jak wyjaśnił dyrektor Aresztu, brak jest środków finansowych na podjęcie odpowiednich prac, choć jednostka ma konkretne plany na zagospodarowanie tego miejsca (plac do ćwiczeń siłowych).

Oferta zajęć innych niż sportowe również jest uboga. Osadzeni mogą spędzać czas wolny w celach i świetlicy oglądając telewizor, czytając udostępniane w bibliotece książki i prasę, grając w gry planszowe i „piłkarzyki”. W praktyce, jak wynikało z rozmów z wizytującymi, osadzeni spędzają większość czasu w celi mieszkalnej, opuszczając ją tylko w czasie spaceru, który jest dla nich najbardziej atrakcyjną formą aktywności.

Należy w tym miejscu wskazać, że Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) trafnie zauważa, iż *„kluczowe znaczenie dla dobrego samopoczucia osadzonych ma odpowiedni program ich aktywności (praca, nauka, sport, itd.). Odnosi się to do wszystkich ośrodków pozbawienia wolności, zarówno do zakładów karnych, jak i aresztów śledczych. Komitet zauważył, że w wielu aresztach śledczych aktywność osób tymczasowo aresztowanych jest znacznie ograniczona. Organizacja zajęć w tego typu ośrodkach - gdzie dość szybko zmienia się skład osobowy – nie jest prostą sprawą. Oczywiście, nie można mówić w tym przypadku o zindywidualizowanych programach zajęciowych podobnych do tych, których można oczekiwać w zakładach karnych. Jednakże tymczasowo aresztowanych nie można skazać na*

trwającą kilka tygodni lub miesięcy bezczynność w zamkniętej celi, niezależnie od tego, jak dobre warunki bytowe panują w celach aresztu śledczego. Komitet uważa, że powinno dążyć się do zapewnienia, aby tymczasowo aresztowani w aresztach śledczych mieli możliwość spędzenia odpowiedniej części dnia (8 lub więcej godzin) poza celami, w celu podjęcia działalności o różnym charakterze” (Fragment § 47 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3]). Podobnie kwestia ta została przedstawiona w Europejskich Regułach Więziennych, które wspominają, że „rygor panujący w jednostkach penitencjarnych powinien pozwalać więźniom na spędzanie jak największej liczby godzin w ciągu dnia poza ich celą dla zapewnienia właściwego poziomu ludzkich i społecznych interakcji” (reguła 25.2).

Przedstawiciele KMPT zalecają więc podjęcie działań mających na celu poszerzenie oferty dostępnych dla osadzonych, zarówno skazanych jak i tymczasowo aresztowanych, zajęć sportowych i kulturalno-oświatowych, w tym zajęć na świeżym powietrzu.

Po zakończeniu wizytacji dokonano analizy grafików korzystania ze świetlic z 5 tygodni poprzedzających wizytację. Wynika z nich znaczne zróżnicowanie dostępu do świetlicy dla poszczególnych grup. Wedle tych grafików najczęstsza sytuacją była możliwość korzystania ze świetlicy dwa razy w tygodniu. Niektóre grupy mogły to jednak czynić tylko raz w tygodniu, podczas gdy inne, w tym samym tygodniu – pięć, a nawet sześć razy (grupa XI i XIII). Wizytujący zwracają się do dyrektora Aresztu z prośbą o wyjaśnienie różnego traktowania poszczególnych grup w dostępie do świetlicy.

***

Z rozmów wizytujących z administracją Aresztu wynika, że zasadniczym problemem, uniemożliwiającym przeprowadzenie wielu niezbędnych prac (np. doprowadzenie ciepłej wody, zagospodarowanie terenu zewnętrznego pod plac do ćwiczeń) jest brak decyzji co do dalszego bytu jednostki. Od wielu lat zapowiadana jest jej likwidacja, co wstrzymuje dokonywanie nakładów finansowych innych niż bieżące niezbędne wydatki. Powoduje to permanentne utrzymywanie stanu, w którym prawo osadzonych do przebywania w godnych warunkach doznaje uszczerbku. Przedstawiciele KMPT zwracają uwagę, że zakaz tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania ma charakter bezwzględny co oznacza, że żadne względy natury ekonomicznej i administracyjnej nie mogą usprawiedliwiać stanu, który mógłby zostać uznany za poniżające lub nieludzkie traktowanie.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, celem poprawy stanu przestrzegania praw osób pozbawionych wolności, kierują rekomendacje do wymienionych organów, z prośbą o ustosunkowanie się zgodnie z właściwością:

1. Dyrektor Aresztu Śledczego w Wałbrzychu:

1.1. udzielenie wyjaśnień w sprawie zawiadomienia odpowiednich organów w związku z powzięciem informacji o obrażeniach osadzonego [*dane osobowe usunięto*], które miały zostać spowodowane przez funkcjonariuszy Policji;

1.2. każdorazowe dokumentowanie podczas przyjęcia do Aresztu obrażeń ciała posiadanych przez osadzonych, przeprowadzenie z nimi rozmowy na temat okoliczności ich powstania oraz w razie powzięcia informacji o możliwości ich powstania w związku z zatrzymaniem – zawiadomienie organów ścigania oraz sędziego penitencjarnego;

1.3. zapoznanie personelu jednostki z treścią Protokołu Stambulskiego;

1.4. dalsze prowadzenie prac remontowych w celach mieszkalnych;

1.5. doprowadzenie ciepłej wody do cel mieszkalnych;

1.6. wyposażenie cel mieszkalnych w brakujący sprzęt kwaterunkowy;

1.7. wyposażenie łazni w przesłony pomiędzy stanowiskami prysznicowymi;

1.8. wyposażenie łazni w maty antypoślizgowe;

1.9. rozmieszczanie osób z niepełnosprawnością ruchową w taki sposób, by miały one zapewniony dostęp do wszystkich pomieszczeń przeznaczonych do korzystania przez osadzonych;

1.10. każdorazowe zapewnienie osobom z niepełnosprawnością ruchową lub sensoryczną, w razie potrzeby, asysty w celu dojścia do pomieszczeń wspólnych;

1.11. zainstalowanie zadaszeń na polach spacerowych;

1.12. przeprowadzanie badań lekarskich osadzonych na terenie Aresztu w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej niebędącego personelem medycznym tylko na wyraźny wniosek osoby przeprowadzającej badania;

1.13. poszerzenie oferty dostępnych dla osadzonych, zarówno skazanych jak i tymczasowo aresztowanych, zajęć sportowych i kulturalno-oświatowych, w tym zajęć na świeżym powietrzu;

1.14. udzielenie wyjaśnień co do grafiku zajęć na świetlicy.

2. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej we Wrocławiu:

2.1. zapewnienie środków finansowych na realizację ww. rekomendacji.